

Wilbert Swinkels: 'Sectorbreed is er te weinig aandacht voor jongveeopfok'

Eerst inventariseren, daarna pas adviseren

In de jongveeopfok zijn meerdere fases te onderscheiden.

Niet op alle bedrijven gaan in dezelfde periode ook dezelfde dingen goed of fout. Daarom is het van belang op diverse momenten kengetallen te verzamelen. Zes jongveespecialisten geven in de kaders aan wat de meest cruciale periode in de jongveeopfok is. En wanneer gaat het vaak fout?

tekst Florus Pellikaan

Uit een groot onderzoek dat Agrifirm onder klanten en niet-klanten heeft laten uitvoeren, bleek dat veehouders vinden dat er te weinig aandacht is voor jongveeopfok. 'We zijn met elkaar erg gefocust op de melkkoeien omdat daar ook direct geld te verdienen is. Maar sectorbreed is er te weinig aandacht voor jongveeopfok', stelt opfokspecialist Wilbert Swinkels van Agrifirm. 'Wanneer adviseurs en specialisten veehouders in algemene zin geen duidelijke handvatten geven, wordt iedereen een beetje zweverig. Een duidelijke structuur in de jongveeopfok ontbreekt.' Swinkels geeft aan dat adviseurs op de bedrijven daardoor vaker schrik-

ken van het jongvee dan van de koeien. 'En dat terwijl de jongveeopfok ontzettend belangrijk is. Het jongvee is de toekomst van het bedrijf en het inkomen over twee jaar.'

Cijfers verzamelen

Volgens Swinkels is structuur en consequent handelen in de jongveeopfok het allerbelangrijkste. Het is lastig te controleren of deze structuur werkt, want kengetallen voor jongveeopfok worden nauwelijks geïnventariseerd.

'Van de melkkoeien weten we erg veel en kan een specialist heel snel inventariseren hoe het loopt op het bedrijf. Bij jongveeopfok moet je in veel gevallen twee jaar wachten tot je het resultaat

ziet van veranderingen', zegt Swinkels. Om cijfers sneller paraat te hebben en dus ook eerder te kunnen bijsturen, hamert Agrifirm in de jongveeopfok Opfok 24 onder andere op het verzamelen van cijfers. Hierbij gaat het bijvoorbeeld om conditiescore en hoogtemaat.

Eile van der Gaast: 'Veel kalveren worden onder hun behoefte gevoerd'

Veehouders voeren kalveren in de eerste levensweek vaak te voorzichtig. Dat stelt Eile van der Gaast, productmanager Sprayfo bij Sloten. 'Wanneer een kalf iets meer schijnt en iets dunnere mest heeft, zien veel boeren dat al als diarree. Maar je moet eens kijken hoeveel mest je in het hok vindt als een kalf bij de moeder drinkt. Als een kalf er schoon en droog uitziet, zijn veel veehouders tevreden, terwijl het een teken kan zijn dat het kalf te krap melk krijgt.' Volgens Van der Gaast wordt meer dan de helft van de kalveren onder

de behoefte gevoerd, waardoor ze een negatieve energiebalans kunnen hebben. Op veel bedrijven is de standaard nog steeds twee keer per dag twee liter met een concentratie van 125 gram melkpoeder per liter water. Sloten deed onderzoek met drie keer per dag twee liter met een concentratie van 167 gram melkpoeder. 'De kalveren namen de hoge voerniveaus prima op en er kwamen minder gezondheidsproblemen voor', vertelt Van der Gaast. Volgens hem maakt een te krappe melkgift de kalveren extra gevoelig voor ziekte. 'Je moet een kalf door de eerste cruciale

veertien dagen heen voeren. In de eerste twee levensweken met veel veranderingen is een kalf namelijk voor honderd procent afhankelijk van de voeding die het krijgt.' Overigens zijn niet alleen gezondheidsrisico's een reden voor een stevige melkgift. Van der Gaast: 'Kalveren die in de eerste zes tot acht weken hard groeien, hebben vijftig procent meer uierweefsel dan kalveren die langzaam groeien. Honderd gram groei per dag meer voor het spenen zorgt daardoor voor zeshonderd tot zevenhonderd liter melk meer in de eerste lactatie.'

Jan Hulsen: 'Het effect van kou lijden wordt bij kalfjes onderschat'

'De focus bij jongveeopfok moet liggen op de eerste drie weken van het leven. Komt een kalf daar goed doorheen, dan kan er weinig meer fout gaan', stelt Jan Hulsen, dierenarts en consultant bij Vet-vice. Volgens Hulsen zijn er in die eerste drie weken drie aspecten belangrijk: voeding, hygiëne en klimaat. 'Wat betreft klimaat heeft een kalfje behoefte aan luchtverversing en warmte en daar moet een goede balans tussen worden gevonden. In algemene zin wordt het effect van kou lijden bij jonge kalfjes onderschat. In de eerste twee levensweken kost het een kalf energie om

warm te blijven als de temperatuur rondom het lijf lager is dan achttien graden', vertelt Jan Hulsen. 'En die energie heeft het kalf hard nodig voor afweer en groei.' Om op temperatuur te blijven, is het volgens Hulsen van belang dat kalveren een beschutte plaats en een 'nestje' hebben. 'Het stro moet altijd droog zijn en de potten mogen door de hoeveelheid stro niet zichtbaar zijn.' Naast een snelle biestverstrekking hamert Hulsen ook nadrukkelijk op het belang van hygiëne. 'Melken lukt nooit steriel, waardoor er altijd bacteriën in de

biest zitten. Om bacteriegroei te voorkomen, moet de eerste biest daarom in de koelkast bewaard worden. Gebeurt dat niet, dan worden, zeker op warme dagen, kalveren volgegoten met bacteriën en dat heeft natuurlijk effect op de gezondheid van het kalf', stelt Hulsen. Hygiëne speelt niet alleen in de biestverstrekking, maar ook in de huisvesting een belangrijke rol. 'Elk nieuw kalf moet in een droog en schoon hokje of boxje komen, daar is geen excuus voor te maken. Daarom is onze norm voor het aantal kalverboxen ook een kwart meer dan het aantal kalveren bij piekbezetting.'

Henk van der Horst: 'Kalveropfok op gevoel kan niet meer'

In de verzorging van kalfjes tijdens de eerste twee weken na de geboorte mist Henk van der Horst, verkoopleider bij Denkvit, veelvuldig de orde en discipline. 'Er wordt te vaak op gevoel gewerkt, maar door groeiende bedrijven met meer dieren en meer infectiedruk kan dat niet meer. Het volume of de temperatuur van de melk en de hygiëne zijn voorbeelden van waar het dan vaak fout gaat', vertelt Van der Horst. Hij verwijst naar de vleeskalverhouderij waar schema's en protocollen de kalveropfok bepalen. Volgens Van der Horst is het bijvoorbeeld bij de drinkemmer-

thode van belang dat de melktemperatuur boven de lichaamstemperatuur ligt en dat de hoeveelheid melk per keer niet meer bedraagt dan vijf procent van het lichaamsgewicht, in verband met de omvang van de lebmaag. Ook is het van belang dat er één persoon verantwoordelijk is voor de kalveren. Een gedisciplineerde verzorging in de eerste twee weken is volgens Van der Horst voor bedrijven met een drinkautomaat extra belangrijk. 'Bij dit systeem is de infectiedruk gewoon hoger. Hoe gezonder en met hoe meer weerstand een kalf bij de drinkautomaat komt, hoe suc-

cessvoller het systeem is. Loopt het met de drinkautomaat niet goed, dan krijgt vaak het systeem de schuld, terwijl het probleem in de eerste twee weken ligt.' Bij de eerste veertien dagen hoort ook een goede biestverstrekking. 'Hierbij hebben we te maken met een theoretisch ideaal en praktische haalbaarheid', vertelt Van der Horst. 'Daarom is het goed om te controleren hoe de huidige biestverstrekking voldoet door een vijftal kalveren van drie tot vier dagen oud te laten onderzoeken op afweerstoffen in het bloed. Dat is het beste bewijs of je systeem voldoet en het kost niet veel.'

Luc De Vreese: 'Rond spenen is de kans op terugval groot'

Het belang van een goede biestverstrekking is volgens Luc De Vreese, verkoop-leider rundveehouderij bij Aveve Veevoeding, inmiddels wel behoorlijk doorgedrongen. Hij verschuift de aandacht daarom graag naar het moment van spenen. 'Rond spenen verandert een kalf eigenlijk van een eenmagig in een meermagig dier. Om die overstap goed te laten verlopen, moet in de loop van de melkperiode de pens langzaam ontwikkelen door steeds meer ruwvoer- en krachtvoeropname', vertelt De Vreese. 'Gebeurt dit onvoldoende, dan is de kans op terugval in groei rond het speenmoment groot.'

Volgens De Vreese komt die terugval soms voor op bedrijven die de kalveren veel koemelk geven, waardoor ze voor het spenen nauwelijks andere voeders opnemen. Ook onjuiste melkverstrekking kan de pensontwikkeling negatief beïnvloeden.

De Vreese adviseert kalfjes richting het moment van spenen wat harder hooi met niet al te veel eiwit te voeren en dagelijks vers en smakelijk krachtvoer. 'Het goede moment van spenen is als een kalf naast ruwvoer ongeveer een kilo krachtvoer per dag opneemt. De melkgift kan eventueel geleidelijk worden afgebouwd, maar alleen als het

kalf dat al voldoende kan opvangen door de voeropname.'

Niet alleen bij het spenen hangen veranderingen bij het dier en een ander management met elkaar samen, maar ook bij het inseminatiemoment. Ook hiervoor vraagt De Vreese daarom speciale aandacht. 'Tot een leeftijd van twaalf tot vijftien maanden wil je zo veel mogelijk groei realiseren en het hormonale proces op gang brengen. Dat vraagt veel glucogene energie. Maar na inseminatie is er een heel andere hormonale werking. Dit vraagt voorzichtigheid met glucogene energie en meer goede verteerbare celstof.'

Anja Smolenaars: 'Een goede biestverstrekking levert tijd op'

De basis voor een gezond leven is een goede biestverstrekking. Anja Smolenaars, dierenarts bij de Gezondheidsdienst voor Dieren, noemt dit zonder twijfel het belangrijkste punt in de jongveeopfok. 'In tegenstelling tot de mens, krijgt een kalf tijdens de dracht geen afweerstoffen van de moeder mee. Hierdoor is een kalf wat betreft de afweer in de eerste levensweken voor honderd procent afhankelijk van een goede biestverstrekking.' Na de geboorte begint een kalf met opbouw van de eigen afweer. Het duurt echter een aantal weken voordat dit optimaal is. Gedurende de eerste 12 uur na geboorte

vindt er volgens Smolenaars in de darmen volledige opname van de afweerstoffen uit biest plaats. Tussen de 12 en 24 uur is dat nog gedeeltelijk, na 24 uur zijn de darmen gesloten en is er geen opname van afweerstoffen meer. 'Daarom adviseren we vijf liter biest in de eerste twaalf uur, waarvan drie liter binnen vier uur na de geboorte. Laat de biestverstrekking langer dan vier uur op zich wachten, dan is bijvoorbeeld het gevaar op een E.coli-besmetting al groot', vertelt Smolenaars.

Volgens de GD-dierenarts nemen gezonde kalveren de geadviseerde hoeveelheid biest zonder problemen op. 'Maar is het

kalf erg slap en moeilijk in staat om te drinken, dan is er een medische reden om te sonderen en dat adviseren we dan ook.'

Smolenaars onderkent dat in de praktijk de biestverstrekking in de nachtelijke uren er nog wel eens bij inschiet. 'Veehouders moeten zich realiseren dat een kalf de toekomst van het bedrijf is. Een goede biestverstrekking kost geen tijd, maar levert tijd op. Gezondheidsproblemen die het gevolg kunnen zijn van onvoldoende biest kosten nog veel meer tijd', stelt Smolenaars. 'Daarnaast heeft een slechte start natuurlijk ook gevolgen voor de ontwikkeling van het jongvee.'

'Het verzamelen van deze cijfers die wat zeggen over de groei, is erg waardevol. Het brengt de resultaten van de verschillende groepen dieren in beeld, zodat gericht bijsturen mogelijk is.'

Het daadwerkelijk meten van het jongvee gebeurt in de praktijk weinig, weet ook Swinkels. Toch is het volgens hem mogelijk om veehouders er enthousiast voor te krijgen. 'Je moet als adviseur alleen zelf de eerste stap zetten, zelf de stal in gaan en het meten voorstellen. Daarna kun je samen analyseren en ziet een veehouder ook het belang in van het verzamelen van de gegevens. Sinds afgelopen voorjaar werken we hard aan het promoten van het opmeten van jongvee. Inmiddels zitten we tegen de vierhonderd bedrijven die eraan meedoen.'

Naast het opmeten heeft Agrifirm ook een internettool waarmee klanten zelf de nodige kengetallen van hun jongvee

kunnen bekijken en analyseren. In het zogenoemde Agrifirm Focus Jongvee worden beschikbare data van CRV overzichtelijk op een rij gezet. Het gaat om bijvoorbeeld afkalfleeftijd, productie van de vaarzen ten opzichte van oudere koeien en inseminatiekengetallen.

Zes fases in opfok

Het zorgvuldig inventariseren van kengetallen is volgens Swinkels noodzakelijk om goed in beeld te krijgen waar verbeterpunten in de jongveeopfok liggen. 'Wij onderscheiden zes verschillende fases in de jongveeopfok. Dat is nodig omdat iedere fase zijn specifieke aanpak heeft en het niet op ieder bedrijf in dezelfde fase goed of fout gaat.'

Agrifirm onderscheidt de volgende zes fases: weerstandsfase (vijftig dagen vóór tot twee dagen na geboorte), startfase (melkperiode tot vier maanden), jeugd-

groefase (vier tot acht maanden), puberteitsfase (acht tot twaalf maanden), fertiliteitsfase (dertien tot vijftien maanden) en de drachtfase (vanaf begin dracht tot afkalven).

Op basis van praktijkervaringen binnen Opfok 24 vinden volgens Swinkels de meeste problemen plaats in de startfase, maar deze zijn veroorzaakt in de weerstandsfase. 'In de startfase worden diarree en luchtwegproblemen veroorzaakt door infecties en dat komt doordat de biestverstrekking nog te vaak niet goed is verzorgd. De huidige veehouder met een groot bedrijf gaat er 's nachts niet meer uit en er zijn nog maar nauwelijks alternatieven voor het snel verstrekken van biest.'

In de kaders geven meer jongveespecialisten aan wat het cruciale moment in de kalveropfok is en waar het in de praktijk vaak fout gaat. |

Corine in 't Anker: 'Onvoldoende vitaminen en mineralen in volle melk'

'Als ik boeren vraag naar het grootste probleem in de jongveeopfok, hoor ik vaak diarree en het niet fit zijn van de kalveren. De melkperiode, inclusief de biestverstrekking, heeft hier grote invloed op', vertelt Corine in 't Anker, productmanager jongvee bij Hendrix UTD. 'Daarom is dat de meest cruciale periode in de jongveeopfok. Welke soort brok een veehouder voert, is in dat opzicht dan toch iets minder belangrijk. Als een kalf een periode niet fit is, neemt ze tenslotte ook geen brok op', verklaart In 't Anker haar keuze.

Volgens In 't Anker duurt het in de praktijk vaak te lang voor een kalf zijn eerste

biest krijgt. Als stelregel hanteert Hendrix UTD binnen het uur minimaal twee tot drie liter biest en binnen de twaalf uur in totaal zes liter. Maar ook de kwaliteit van de biest is erg belangrijk. 'We adviseren een koe na het kalven helemaal uit te melken, omdat anders de concentratie afweerstoffen en de energiewaarde van biest afnemen doordat de koe nieuwe melk begint te produceren.' Na een goed biestmanagement is ook de daaropvolgende melkperiode van groot belang. Kunstmelk is zonder discussie het devies. 'Door het fokken op een hoge melkproductie en hoge gehalten voldoet de samenstelling van volle melk niet

meer. Er zitten onvoldoende vitaminen en mineralen in en het vetgehalte is te hoog', vertelt In 't Anker. Bovendien heeft kunstmelk een constantere samenstelling.

In 't Anker wijst er ook op dat inzichten wat betreft de concentraties van melkpoeder door de tijd heen zijn veranderd. 'We zijn door onwetendheid en uit gewoonte jaren te zuinig geweest met melkpoeder en hebben kalfjes onder hun behoefte gevoerd. Voor een vitaal kalf met maximale groei adviseren we hogere concentraties melkpoeder te voeren dan de standaardnorm van 125 gram poeder per kilo melk.'